

SBU Evidens på 8 minuter

Om att förstå budskap i och innebörd av en systematisk översikt

Varje år får runt 800 000 personer stöd i form av olika insatser genom socialtjänsten i Sverige. Syftet är att hjälpa och stödja på bästa sätt. Där lagstiftningen ställer tydligt krav på att insatserna ska vara av god kvalitet, Socialtjänstlagen (§3). Men för att veta om insatserna liksom metoderna och bedömningsinstrumenten är bra och ger effekt gör SBU, Statens Beredning för medicinsk och social Utvärdering, systematiska översikter.

I den här filmen sätter vi ljuset på en aspekter av Evidensbaserad praktik (E, Evidens/Forskning, B Brukare, P Profession) och hur man utifrån det ska förstå budskapet och innebörden av översikter.

Mycket låg tillförlitlighet	+
Låg tillförlitlighet	++
Måttlig tillförlitlighet	+++
Hög tillförlitlighet	++++

Vad är en systematisk översikt?

Men först kort om vad en systematisk översikt består av. Förenklat kan man säga att systematisk översikt är en sammanställning av forskningsresultat. I arbete med en systematisk översikt så tar vi hänsyn till många olika delar. Den vetenskapliga kunskapen, forskning, är grunden men även etik och ekonomi vägs in. Ibland ingår också relevanta uppgifter ur svenska register om hälso- och sjukvård eller socialtjänsten. Vi rör oss alltså med flera viktiga men ganska invecklade aspekter och just därför arbetar vi enligt internationella rekommendationer om hur forskning ska bedömas och sammanställas. Det behöver vi göra så systematiskt och så objektivt som möjligt.

Delar i en utvärdering:

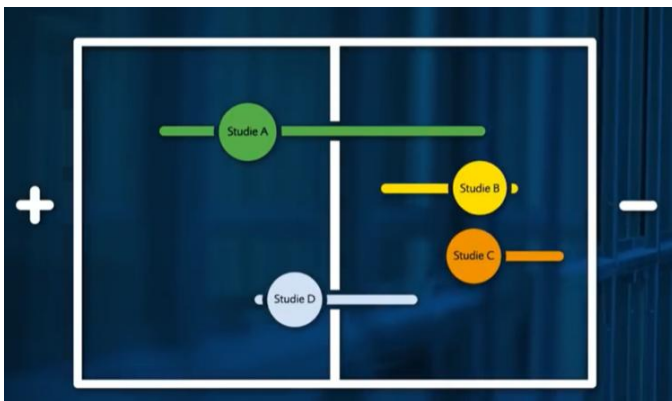
- Forskning (systematisk översikt)
- Etik
- Ekonomi
- Offentlig statistik
- Brukar- och klientperspektiv

I översikten presenteras sen de samlade resultaten. Antingen statistiskt i en metaanalys eller i form av en språklig sammanfattning. För det handlar inte enbart om resultat i form av siffror, det kan även handla om människors erfarenheter och upplevelser.

Vikten av välgjord forskning

Ju mer välgjord forskning som finns desto säkrare blir resultaten i våra systematiska översikter. Det allra bästa är om det finns välgjorda svenska eller nordiska studier om socialtjänst. Även om forskning från andra länder definitivt kan vara relevant och ge viktig information. Hur många studier man har att utgå ifrån är också av stor betydelse.

Med en studie kan man ofta bara spekulera om effekterna. **Med flera studier kan man undersöka om resultatet är stabilt** eller om det varierar.

Evidensstyrka

Vi är nu framme vid evidensstyrka som beskriver hur tillförlitlig forskningen är. För evidensstyrkan i våra översikter graderas i olika nivåer. Där vi har tagit hänsyn till just tillförlitligheten för de studier som ingår. **Tillförlitlighet det handlar bland annat om värdera risk för snedvridning i de studier som ingår i en översikt. Och då brukar vi tala om försvagande faktorer.**

Försvagande faktorer

- Om det finns risk för snedvridning på grund av låg kvalitet
- Om antal studier och deltagare är lågt
- Om studierna visar olika resultat
- Om det fattas studier
- Om det är problem att föra över resultaten till svenska förhållanden.

En sista sak som man kan tänka på när det gäller tillförlitlighet är att bedöma överförbarhet. **Vi tittar ju på utländsk forskning och då är det viktigt att fundera över hur överförbara är dem här resultaten till våra svenska förhållanden.**

Efter **en samlad bedömning** graderas evidensstyrkan för ett resultat i fyra nivåer.

Från mycket låg tillförlitlighet där tillgängliga studier inte är tillräckligt bra gjorda och där sannolikheten att ny forskning kommer ge ett annorlunda resultat. **Till hög tillförlitlighet där resultatet bygger på studier utan försvagande faktorer och där sannolikheten är mycket låg att ny forskning kommer ge ett annorlunda resultat.**

Exempel från verkligheten

Men för att sätta nivåerna i ett sammanhang låt oss titta på insatser som SBU har utvärderat. SBU undersökte forskning om behandlingsfamilj, TFCO, till familjer med allvarliga beteendeproblem och påverkan på bland annat kriminalitet. Jämförelse gjordes med placering på institution. Totalt användes resultat från sex ganska små studier varav fem i andra länder med sammanlagt 448 ungdomar. Metaanalysen visar en minskad kriminalitet för ungdomarna som fått TFCO. Det ser vi i diamanten som är den sammantagna effekten. Placeringen av fyrkanterna anger effektens storlek, medan storleken på fyrkanten visar antalet observationer eller deltagare. De ligger alla till höger om nollinjen, vilket visar att placering i behandlingsfamilj bidrog till minskad kriminalitet. Den samlade bedömningen blev här att det fanns måttligt stark tillförlitlighet att minska fortsatt kriminalitet med behandlingsformen. Att det inte blev hög tillförlitlighet beror på att det fanns vissa brister i kvalitén i studierna.

Praktisk användning

Vad säger det här då om innebörden i våra översikter och hur kan du som arbetar inom socialtjänstens verksamhetsområden använda resultatet. SBU ger till skillnad från Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten inte några rekommendationer. Översikten visar ändå hur säkert, hur tillförlitligt resultatet av en insats är inom den samlade vetenskapliga litteraturen. När vi gjorde en översikt om vilka effekter kosttillägg har för äldre personer så visade den sammanställda forskningen på mycket låg tillförlitlighet för att kosttillägg ger en mycket låg effekt på äldre personers livskvalitet och ADL-förmåga. En översikt redovisar endast det vetenskapliga kunskapsläget vid en viss tidpunkt. och det betyder att vi från tillgänglig bra forskning inte säkert vet hur väl den här insatsen fungerar.

Det finns alltså inte tillräcklig vetenskaplig kunskap att kunna säga annat än att det är osäkert. Det innebär inte att man med automatik ska sluta med att ge insatsen, inte heller att man med automatik ska lägga ner en verksamhet. Det slutsatsen av den här översikten däremot kan ge är en sammanfattning av nytta, risker, etiska överväganden och ofta även kostnadseffektivitet av en speciell insats. Det är information som kan vara till stöd för principiella beslut liksom vara användbart i det praktiska arbetet med patienter och brukare. Ett sätt att öka kunskapen är om kommunen skulle ta vid och göra systematiska uppföljningar av olika insatser. På det viset skulle resultatet kunna leda vidare och ge en ännu tydligare vägledning inför framtida beslut.

Kunskapen skulle öka genom systematiska uppföljningar.

En tydligare vägledning för framtida beslut.